

Warszawa, grudzień 2013

Bankowy Tytuł Egzekucyjny w prawie europejskim

(wybrane zagadnienia)

dr Marek Konrad Stachowski
mstachowski@prawnakancelaria.eu

Uwagi wstępne

Europejski tytuł egzekucyjny ustanowiło rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 21 kwietnia 2004¹ nr 805/2004 w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego, które weszło w życie z dniem 21 stycznia 2005 r., zaś stosowanie tegoż rozporządzenia zaczęto od 21 października 2005 r.² na mocy art. 26 wobec orzeczeń, ugód (potwierdzonych lub zawartych przed sądem) i dokumentów urzędowych, jakie zostały sporządzone lub zarejestrowane po wejściu w życie rozporządzenia³.

W myśl rozporządzenia orzeczenia sądowe oraz inne tytuły egzekucyjne, np. ugody lub akty notarialne, w których dłużnik poddał się egzekucji, dotyczące roszczeń bezspornych, pochodzące z jednego państwa UE, mogą być wykonywane w każdym innym państwie członkowskim. W konsekwencji zniesiono potrzebę przeprowadzenia postępowania odrębnego o uznanie i stwierdzenie ich wykonalności na terenie państwa, w którym mają być wykonane.

Warto zaznaczyć, że wskazane rozporządzenie jest niejako konsekwencją wcześniejszego rozporządzenia nr 44/ 2001 z 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonalności w sprawach cywilnych.⁴ W odniesieniu do obu aktów należy wskazać, że pomiędzy nimi jest dość istotna różnica co do sposobu uznawania roszczeń oraz stwierdzania ich wykonalności - exequatur. Zrezygnowano z wymogu przeprowadzania odrębnego postępowania o stwierdzenie wykonalności tytułu egzekucyjnego w państwie, w którym ma on być wykonany z zastrzeżeniem, że chodzi o roszczenie bezsporne. Potwierdzenie wykonalności tytułu egzekucyjnego może zatem być dokonane w państwie, z którego dany tytuł pochodzi.

Ponadto przedmiotem wskazanego rozporządzenia jest określenie przypadków związanych z roszczeniami bezspornymi. Jest to regulacja procedury zmierzającej do zaopatrzenia orzeczenia w zaświadczenie ETE, jak również określenie minimalnych standardów postępowania dotyczącego roszczeń bezspornych i wybranych aspektów postępowania zmierzające do wykonania tytułu w państwie członkowskim wraz ustaleniem warunków, jakie muszą być spełnione, po których spełnieniu ugoda sądowa lub dokument urzędowy może zostać zaopatrzony w zaświadczenie ETE. W tym miejscu warto zaznaczyć, że wybór między nadaniem orzeczeniu statusu ETE a automatycznym uznaniem w trybie rozporządzenia 44 / 2001 jest pozostawiony wierzycielowi po uprzednim zbadaniu przesłanek związanych z wydaniem zaświadczenia (art. 6 ust 1. Rozporządzenia).

Rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, i nie ma znaczenia charakter sądu. Wyłączenia doznają sprawy związane z prawem celnym, administracyjnym, skarbowym, a w szczególności dotyczące odpowiedzialności państwa związanej z wykonywaniem władzy publicznej. Wyłączenia doznają również (art. 2 ust. 2 i 3 rozporządzenia) sprawy dotyczące stanu cywilnego lub zdolności osób fizycznych, o prawa majątkowe wynikające ze stosunków małżeńskich, testamentów i dziedziczenia oraz sprawy związane z upadłością, postępowań związanych z likwidacją niewypłaconych spółek lub podmiotów prawnych, porozumień sądowych, układów oraz analogicznych postępowań, ubezpieczeń społecznych i arbitrażu.

Rozporządzenie odnosi się do roszczeń bezspornych, a więc takich, w których dłużnik uznał swoje zobowiązane, do których należy zaliczyć orzeczenia sądowe, ugody i dokumenty urzędowe wyrażone w konkretnej kwocie, a ponadto, gdy dłużnik nigdy nie wniósł przeciwko takiemu roszczeniu sprzeciwu zgodnie z procedurą wynikającą z prawa członkowskiego w toku postępowania sądowego, bądź nie stawił się ani nie był reprezentowany na rozprawie sądowej związanej z roszczeniem po tym jak najpierw

¹ Dz.U.UE. z 2004 r., nr L, s. 15 ze zm.

² Postanowienie SN z dnia 14 maja 2009 r., I BP 23/2008, LP. nr 2422320.

³ Postanowienie SAp z dnia 18 lutego 2009 r., I ACz 92/2009, LP. nr 2143362.

⁴ Dz.U.UE. z 2001 r., nr L, s. 1 ze zm.

zakwestionował je w postępowaniu sądowym. Słusznie zauważa J. Gołaczyński, że nie można mówić o przesłance milczącej zgody na podstawie art. 3 ust. 1 pkt. C. rozporządzenia, jako stanowiącego podstawę wystawienia zaświadczenia ETE, gdy dłużnik nie brał udziału w postępowaniu lub nie był reprezentowany .

W odniesieniu do roszczeń bezspornych opartych na dokumencie urzędowym niewątpliwie należy uznać, że chodzi o akt notarialny, w którym dłużnik dobrowolnie poddał się egzekucji oraz bankowy tytuł egzekucyjny.⁵

Zakres podmiotowy stosowania rozporządzenia w odniesieniu do krajów członkowskich rozciąga się na wszystkie kraje UE z wyłączeniem Danii. W odniesieniu do systemów *camon law*, tj. do Wielkiej Brytanii oraz Irlandii, na mocy art. 69 traktatu amsterdamskiego oba kraje przystąpiły do tegoż rozporządzenia. Co prawda nie uczestniczą w podejmowaniu decyzji przez Radę, niemniej uczestniczą we współpracy sądowej w sprawach cywilnych.

Wydanie zaświadczenia E.T.E.

Rozporządzenie w swej treści odnosi się do procedury państw członkowskich, gdyż słusznie Rada uznała, że tworzenie dodatkowych przepisów związanych ze szczegółowym opisem procedury wydania zaświadczenia ETE jest bezcelowe. Rozporządzenie określa ogólne warunki w art. 6 ust.1, na podstawie których wydanemu w którymkolwiek państwie członkowskim orzeczeniu nadaje się zaświadczenie ETE. Przy tej okazji należy zaznaczyć, że postępowanie o wydanie zaświadczenia ETE jest postępowaniem wnioskowym, bowiem to wierzyciel dokonuje wyboru, w jakiej procedurze ma zamiar uzyskać zaświadczenie ETE.

W odniesieniu do polskiego systemu prawnego postępowanie o zaświadczenie ETE uregulowane jest w art. 795¹ do 795⁵ k.p.c.⁶

Z zapisów przytoczonych artykułów wynika, że w przypadku, gdy na mocy orzeczenia sądu powstał tytuł egzekucyjny bądź zawarto przed sądem ugodę lub sądownie ją potwierdzono, a spełnia ona warunki określone przepisami odrębnymi, wówczas sąd, który wydał orzeczenie lub zatwierdził ugodę, wyda zaświadczenie ETE na wniosek wierzyciela. Warto zaznaczyć, że właściwość miejscowa i rzeczowa sądu wydającego zaświadczenie ETE jest całkowicie związana z sądem, który wydał rzeczony orzeczenie bądź przed którym została zawarta uгода lub taką ugodę sąd zatwierdził.

W przypadku wydania zaświadczenia ETE związanego z dokumentem urzędowym właściwym będzie do wydania takiego zaświadczenia sąd rejonowy, w którego okręgu takowy tytuł powstał. Nie wydaje się obowiązkowe, by do wydania zaświadczenia ETE zobowiązany był ten sam sędzia, przed którym sprawa się toczy bądź toczyła, ponieważ z treści przepisu wynika, że tej czynności ma dokonać sąd i nie wynika kiedy to zaświadczenie musi zostać wydane oraz który sędzia zobowiązany jest do podpisania zaświadczenia. W ostatecznym rozrachunku to wierzyciel uzyskując tytuł egzekucyjny ocenia, w jakim zakresie będzie prowadzona ewentualnie egzekucja i czy dany tytuł będzie podlegał natychmiastowej wykonalności czy też nie. Jak wynika z treści art. 125 § 1 k.c. roszczenia, o których mowa wyżej przedawniają się po dziesięciu latach. Zatem wierzyciel ma przeszło 10 lat na wszczęcie postępowania egzekucyjnego, a po takim okresie trudno byłoby uzyskać wydanie zaświadczenia przez sędziego, przed którym sprawa miała miejsce.

⁵ J. Gołaczyński, *Europejski Tytuł Egzekucyjny*, Warszawa 2007.

⁶ Wspomniane przepisy zostały dodane na podstawie art. 1 pkt2 ustawy z dnia 17 lutego 2006 o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2006.66.466.), zaś przytoczone przepisy zaczęły obowiązywać od 6 maja 2006.

Wydanie zaświadczenia dokonuje sąd w składzie jednoosobowym. Zaświadczenie, o którym mowa, wydawane jest w języku polskim, bowiem z dyspozycji rozporządzenia jednoznacznie wynika, że zaświadczenie musi być wystawione na stosownym formularzu w tym samym języku, w jakim wydano orzeczenie.

Rozporządzenie 805/2004 reguluje również spełnienie przesłanki wydania ETE pod względem tzw. wymogów minimalnych (rozdział III. Rozporządzenia). Tzw. wymogi minimalne oparte są na zaufaniu wobec wymiarów sprawiedliwości krajów członkowskich, co oznacza, że wykonanie orzeczenia w innych państwach odbywać się może bez potrzeby dodatkowego badania standardów postępowania. Sprowadza się to do tego, że dłużnik musi być powiadomiony o wszczętym postępowaniu sądowym, jak również powinien aktywnie w tym postępowaniu uczestniczyć. Przytoczone przesłanki związane są z konsekwencjami wynikającymi z niestawiennictwa się pozwanego w celu podjęcia obrony. Zatem minimalne standardy wynikające z art. 13 i 14 rozporządzenia odnoszą się głównie do doręczeń i sposobu informowania dłużnika o roszczeniu wierzyciela oraz jakie muszą być spełnione wymagania procesowe.

W tym miejscu warto odnieść się do art. 206 § 2 k.p.c., który wskazuje na postępowanie sądu w odniesieniu do doręczenia pozwanemu pozwu (pouczenie). Przytoczony artykuł można by rzec wypełnia przesłankę zawartą w rozporządzeniu w związku ze standardami minimalnymi. Na podstawie tego artykułu sąd przy doręczeniu pozwu wraz wezwaniem na pierwszą rozprawę poucza pozwanego o czynnościach procesowych .

Wystawione zaświadczenie ETE skuteczne jest w granicach jego wykonalności, wszelako gdyby orzeczenie to nie mogło być wykonalne, wówczas na wniosek strony kraj pochodzenia winien wystawić zaświadczenie o jego niewykonalności lub ograniczeniu wykonalności.

Klauzula wykonalności na zaświadczeniu E.T.E.

Odpowiedź na pytanie, czy ETE powinien być zaopatrzone w klauzulę wykonalności wydaje się nasuwać sama. Biorąc pod uwagę przepisy art. 20 ust 1. rozporządzenia w odniesieniu do przepisów 776 oraz 781 k.p.c. należałoby ETE zaopatrzyć w klauzulę wykonalności, gdyż konsekwencją byłoby uprzywilejowanie tytułów egzekucyjnych innych państw względem krajowego tytułu egzekucyjnego. Z redakcji art. 1 rozporządzenia wynika, jakiemu celowi służy ETE, a celem wprowadzenia takiego zapisu było umożliwienie swobodnego przepływu orzeczeń związanych z roszczeniami bezspornymi bez wszczynania dodatkowego postępowania. Należy uznać argumenty przemawiające za tym, by ETE na podstawie przepisów prawa polskiego był zaopatrzone w klauzulę wykonalności są mocniejsze, choćby ze względu na fakt dodatkowej kontroli sądu względem dokumentów, na podstawie których wszczęta może zostać egzekucja na terenie Polski.

Ponadto należy zaznaczyć, że brak nadania klauzuli wykonalności ETE nie wypełniałoby przesłanki zawartej w art. 795 k.p.c. związanej ze standardami minimalnymi, czyli możliwości podjęcia obrony poprzez wniesienie zażalenia w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu.

Obrona dłużnika w postępowaniu na podstawie E.T.E.

Dłużnik podejmując obronę musi się liczyć z tym, że nie może podnieść zarzutów merytorycznych polegających na kwestionowaniu długu dlatego, że zarzuty te powinny być podnoszone na etapie postępowania sądowego państwa członkowskiego. Nie może również podnieść zarzutów co do nadania zaświadczenia ETE ze względu na fakt, iż ideą rozporządzenia jest brak dodatkowej kontroli sądu państwa, na terenie którego ma być wykonane orzeczenie. Dłużnikowi pozostaje zatem wyłącznie podnieść zarzuty natury formalnej na podstawie prawa krajowego lub samego rozporządzenia.

Zakres zarzutów formalnych, jakie dłużnik może podnieść jest ograniczony. Do tych zarzutów należy zaliczyć:

- złożenie wniosku o uchylenie ETE, skierowane do sądu kraju, w którym orzeczenie takowe zapadło,
- złożenie wniosku do sądu kraju wykonania orzeczenia wskazujące na kolizję z wcześniejszym orzeczeniem na tej samej podstawie, w sytuacji, gdy zarzut ten nie mógł być podniesiony w postępowaniu sądowym w kraju, w którym wydane zostało drugie orzeczenie.

W tym miejscu należy wskazać, że wniosek dłużnika odnoszący się do kolizji zaświadczeń może spowodować odmowę wykonania egzekucji, a sam wniosek musi zawierać wyżej określone przesłanki.

Zaświadczenie E.T.E., a b.t.e

Jak już zostało wspomniano zaświadczenie ETE dotyczy roszczeń bezspornych opartych na orzeczeniu sądowym, ugodzie sądowej lub potwierdzonej przez sąd, a także na dokumentach urzędowych.

B.t.e. w myśl idei, jaką spełnia, będzie zaliczany do dokumentów urzędowych. Zagadnienie dotyczące tego, czy b.t.e. jest dokumentem urzędowym czy też nie, zostało omówione w rozdziale *charakter prawny bankowego tytułu egzekucyjnego*.

B.t.e. niewątpliwie należy zaliczyć do grupy tytułów nie wymienionych w art. 777 § 1 pkt. 3 k.p.c., które z mocy ustawy podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej. Bowiernie zgodnie z argumentacją wcześniej przytoczoną należy uznać, iż b.t.e. jest dokumentem prywatnym, który korzysta z kwalifikowanego ustawowego przywileju wywołując skutki procesowe.

Definicję dokumentu urzędowego również zawiera rzeczne rozporządzenie 805/2004, w którym Rada uznała, że dokumentem urzędowym jest formalnie sporządzony lub zarejestrowany jako dokument, którego autentyczność odnosi się do podpisu i treści oraz został stwierdzony przez władzę publiczną lub inną władzę upoważnioną do tego celu przez Państwo Członkowskie, w którym wydano dany dokument lub jako porozumienie odnoszące się do zobowiązań alimentacyjnych zawarte z władzami administracyjnymi lub przez nie poświadczony⁷.

Konstatacja bankowego tytułu egzekucyjnego jako dokumentu urzędowego ma również swoje uzasadnienie na gruncie rozporządzenia. Należy zauważyć, że rozporządzenie mówi, że aby zakwalifikować b.t.e. jako dokument urzędowy musiałby on wpiern zostać potwierdzony przez stosowny organ władzy publicznej, a to jest o tyle trudne, że żaden organ władzy państwowej nie jest upoważniony do stwierdzania autentyczności bankowego tytułu egzekucyjnego. Jak już zostało powiedziane nie czyni tego również sąd, który jedynie poprzez postanowienie deklaratoryjne stwierdza o możliwości jego zastosowania w postępowaniu egzekucyjnym. Sąd nie bada pod względem merytorycznym bankowego tytułu egzekucyjnego nadając klauzulę wykonalności, a jedynie pod względem formalnym. Zatem brak uczestnika w postępowaniu sądowym, którym jest dłużnik, wyklucza zawartą w rozporządzeniu przesłankę o *minimalnych standardach*, o których była mowa wcześniej.

W konsekwencji oznacza to brak możliwości zakwalifikowania bankowego tytułu egzekucyjnego jako dokumentu urzędowego i wyklucza możliwość nadania mu na podstawie rozporządzenia zaświadczenia ETE. Choć w sytuacji, gdy dłużnik banku złoży stosowne oświadczenie w akcie notarialnym w trybie art. 777 § pkt. 4-6 k.p.c. to

⁷ Art. 4 rozporządzenia 805/2004, EUR-Lex - 32004R0805 - PL.

wówczas bank na tej podstawie może uzyskać pozasądowy dokument, na podstawie którego może dochodzić roszczenia uzyskując zaświadczenie ETE.

10.5. Podsumowanie

Europejski tytuł egzekucyjny stosuje się do świadczeń bezspornych opartych na orzeczeniach sądowych lub innych tytułach egzekucyjnych, będących ponadto dokumentami urzędowymi. Uznaje się, że b.t.e. również podlega nadaniu zaświadczenia ETE. Niemniej należy uznać, że wyłącznie gdy zostanie nadana klauzula wykonalności dłużnik. W myśl rozporządzenia unijnego, dłużnik posiada prawo do obrony w postępowaniu egzekucyjnym na podstawie ETE. Jednakże obrona ta jest ograniczona wyłącznie do twierdzeń natury formalnej na podstawie przepisów prawa krajowego lub na podstawie rozporządzenia o zaświadczeniu ETE.

Również w postępowaniu o nadanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu zaświadczenia ETE nie można dopatrzeć się nadzwyczajnych przywilejów bankowych. Ponieważ nadawanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu zaświadczenia ETE podlega takim sam regulacjom, jak w przypadku innych tytułów egzekucyjnych. Z samej idei zaświadczenia ETE wynika, że dotyczy ono wyłącznie wierzytelności bezspornych.